

ΚΑΙΝΟ ΤΟΜΙΑ

ΕΡΕΥΝΑ &
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL
DOCUMENTATION
CENTRE

στην υπηρεσία της επιχείρησής σας

COST: Ευρωπαϊκές Συνεργασίες σε Επιστήμη και Τεχνολογία

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΡΝΗΛΙΑ ΧΑΤΖΗΑΣΛΑΝΗ,
ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΠΕΡΙΓΗΓΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΖΩΦΟΡΟ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ
ΕΝΑΣ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΟΣ ΠΡΩΤΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ENTERPRISE EUROPE NETWORK
POWDER: ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΓΙΑ ΕΝΑ "ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ"
EFFIS: ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΔΑΣΙΚΩΝ ΠΥΡΚΑΓΙΩΝ

Ψηφιακές περιηγήσεις στη ζωφόρο του Παρθενώνα

Η ζωφόρος του Παρθενώνα, ένα μοναδικό έργο τέχνης, παρουσιάζεται σε έναν νέο δικτυακό τόπο (www.parthenonfrieze.gr) που αξιοποιεί τις τεχνολογίες του Διαδικτύου για την ανάδειξη και προβολή πολιτιστικού περιεχομένου. Η εφαρμογή, η οποία αναπτύχθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού (Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης - Τομέας Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης) και το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ), απευθύνεται τόσο στους ειδικούς επιστήμονες όσο και στο ευρύτερο κοινό, ενώ διαθέτει και ψηφιακά παιχνίδια για παιδιά.

Η ψηφιακή αναπαράσταση της ζωφόρου του Παρθενώνα παρουσιάζει, με εύληπτο και κατανοητό τρόπο στην ελληνική και αγγλική γλώσσα, τη συνοδική εικόνα ενός έργου μεγάλης αρχαιολογικής αξίας. Χαρακτηρίζεται όμως, ταυτόχρονα, και από επιστημονική τεκμηρίωση, γεγονός που την καθιστά απαραίτητο εργαλείο τόσο για τον αρχαιολόγο-μελετητή, που έχει τη δυνατότητα να διευρύνει τη σχετική έρευνα, όσο και για τον καθηγητή, που μπορεί να τη χρησιμοποιήσει ως εκπαιδευτικό βοήθημα.

Στον δικτυακό τόπο της ζωφόρου έχουν συγκεντρωθεί και υπομνημασθεί, στην ελληνική και αγγλική γλώσσα, φωτογραφίες όλων των σωζόμενων λίθων της ζωφόρου των μουσείων Ακρόπολης, Βρετανικού και Λούβρου, οι οποίες έχουν συμπληρωθεί με τα σωζόμενα σχέδια του J. Carrey (1674) και του J. Stuart (1751), με σκοπό να δοθεί η κατά το δυνατόν πληρέστερη εικόνα του συνόλου.

Το ΕΚΤ, πρωτοπορώντας στην ανάπτυξη ελληνικού ψηφιακού περιεχομένου, συνεργάζεται στην εφαρμογή για την ψηφιακή ζωφόρο, εισάγοντας νέες ΤΠΕ για ανοικτή πρόσβαση στη γνώση. Ο σχεδιασμός της εφαρμογής έχει αναπτυχθεί σύμφωνα με τα σύγχρονα δεδομένα παρουσίας και προβολής πολιτιστικού περιεχομένου στο Διαδίκτυο, και αξιοποιεί τα εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν δημιουργηθεί από τον Τομέα Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης (ΥΣΜΑ) και αφορούν την περιγραφή της ζωφόρου του Παρθενώνα και την εμπέδωση της γνώσης για αυτή.

Η νέα διαδικτυακή εφαρμογή της ζωφόρου, εμπλουτισμένη με διαδικτυακά παιχνίδια, ανανεώνει και αναβαθμίζει την πρώτη ψηφιακή έκδοσή που είχε παρουσιαστεί, σε CD-ROM και στο Διαδίκτυο, πριν από έξι χρόνια, και η οποία εμφανίζεται σχεδόν πάντα πρώτη στις αναζητήσεις του Google, μεταξύ 50.000 καταχωρήσεων. Δίνεται, έτσι, η δυνατότητα σε όλους τους χρήστες του Διαδικτύου να έχουν μια πραγματικά ανοικτή πρόσβαση στη ζωφόρο του Παρθενώνα.

Τι είναι η ζωφόρος του Παρθενώνα

Η ζωφόρος του Παρθενώνα είναι μια συνεχής ανάγλυφη παράσταση με μορφές, που περιέτρεχε το επάνω μέρος του κυρίως ναού, μέσα από την εξωτερική κιονοστοιχία του, και είχε συνοδικό μήκος 160 μέτρα και ύψος περίπου ένα μέτρο. Το θέμα της ζωφόρου είναι η πομπή προς την Ακρόπολη κατά τα μεγάλα Παναθήναια, τη γιορτή προς τιμή της θεάς Αθηνάς.

Η ζωφόρος αποτελείται από 115 λίθους. Στην πομπή εικονίζονται περίπου 378 ανθρώπινες και θεϊκές μορφές και περισσότερα από

200 ζώα, κυρίως άλογα. Ομάδες ιππέων και αρμάτων καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος της ζωφόρου, ενώ ακολουθεί η πομπή της θυσίας, με τα ζώα και τις ομάδες ανδρών και γυναικών που φέρουν ιερά τελετουργικά σκεύη και προσφορές. Στη μέση της ανατολικής πλευράς, επάνω από την είσοδο του ναού, εικονίζεται η παράδοση του πέπλου που αποτελούσε το αποκαρύφωμα του πολυήμερου εορτασμού των Παναθηναίων. Αριστερά και δεξιά εικονίζονται καθιστοί οι δώδεκα θεοί του Ολύμπου.

Από το σύνολο της ζωφόρου, σήμερα σώζονται 50 μέτρα στο Μουσείο της Ακρόπολης, 80 μέτρα στο Βρετανικό Μουσείο, ένας λίθος στο Μουσείο του Λούβρου, ενώ άλλα τμήματα βρίσκονται σε μουσεία στο Παϊέρμο, στο Βατικανό, στο Würzburg, στη Βιέννη, στο Μόναχο και στην Κοπεγχάγη.

Οι ενότητες της ψηφιακής ζωφόρου

Το περιεχόμενο της διαδικτυακής εφαρμογής είναι οργανωμένο σε τρεις ενότητες με τους τίτλους: Ο Παρθενώνας - Γνωρίστε τη Ζωφόρο - Παιζτε με τη Ζωφόρο.

Η ενότητα "Ο Παρθενώνας" περιλαμβάνει κείμενα και εικονογράφηση που αφορούν στην αρχιτεκτονική και τον γλυπτό διάκοσμο του Παρθενώνα. Η ενότητα για τη γλυπτική περιλαμβάνει τις υποενότητες: Άγαλμα της Αθηνάς, Αετώματα, Μετόπες, Ζωφόρος. Η "Ζωφόρος" αναλύεται στις ακόλουθες ενότητες: Το θέμα της Ζωφόρου-Τα Παναθήναια, Ερμηνευτικές Θεωρίες, Σχεδιασμός και Κατασκευή, Ιστορία, Συντήρηση, Βιβλιογραφία. Το περιεχόμενο παρουσιάζεται μέσα από τρισδιάστατες καρτέλες οι οποίες περιλαμβάνουν τα σχετικά κείμενα και συνοδευτικές εικόνες.

Η ενότητα "Γνωρίστε τη Ζωφόρο" αναπτύσσεται με βάση ένα τρισδιάστατο μοντέλο του Παρθενώνα στο οποίο σημειώνονται οι θέσεις πλευρές της ζωφόρου. Στην ενότητα αυτή ο χρήστης έχει δύο δυνατότητες.

Η πρώτη δυνατότητα που του δίνεται είναι να γνωρίσει τη ζωφόρο ανά πλευρά. Επιλέγοντας π.χ. τη βόρεια πλευρά, το τρισδιάστατο μοντέλο περιστρέφεται και στην οθόνη εμφανίζονται οι σωζόμενοι λίθοι της πλευράς που συμπληρώνονται με τα σχέδια του Carrey. Επιλέγοντας έναν λίθο της πλευράς, αυτός μεγεθύνεται στο κέντρο της οθόνης. Ο χρήστης μπορεί να τον δει από κοντά και να διαβάσει ένα κείμενο που περιγράφει λεπτομερώς την παράσταση του λίθου. Με τα κουμπιά πλοήγησης ο χρήστης μπορεί να μετακινηθεί στον διπλανό λίθο.

Η δεύτερη δυνατότητα της επιλογής "Γνωρίστε τη Ζωφόρο" έχει τίτλο "Θεματικές Περιηγήσεις". Εδώ ο χρήστης μπορεί να προσεγγίσει τη ζωφόρο μέσα από τα επιμέρους θέματά της: προετοιμασία, ιππείς, άρματα, πομπή θυσίας, θεοί και παράδοση του πέπλου.

Παιχνίδια με τη ζωφόρο

Η ψηφιακή ζωφόρος του Παρθενώνα προσφέρει σημαντικές εκπαιδευτικές δυνατότητες. Στην ενότητα "Παιζτε με τη Ζωφόρο", η οποία απευθύνεται κυρίως σε παιδιά, ένα κίτρινο κουτί, η μουσειοσκευή της Ζωφόρου, ανοίγει και βγαίνουν τα παιχνίδια.

Τα παιχνίδια "Γνωριμία με τις μορφές της πομπής", "Πορεία προς τα βώμα" και "Παρατηρώντας τα άλογα" είναι παιχνίδια μνήμης και σκοπό έχουν να προσελκύσουν τα παιδιά σε μια πιο προσεκτική παρατήρηση των λεπτομερειών της ζωφόρου. Στην ίδια κατηγορία παιχνιδιών, όπου τα παιδιά καλούνται να ασκήσουν την παρατηρητικότητά τους ανήκουν και τα δύο puzzle με τίτλο "Το κρυμμένο άρμα" και "Ένα δώρο για τη θεά Αθηνά".

Το παιχνίδι με τίτλο "Χρωματίζοντας ένα λίθο της ζωφόρου" έχει σκοπό να ζωντανέψει τις ανάγλυφες παραστάσεις της ζωφόρου και να βοηθήσει τα παιδιά να φανταστούν τα χρώματά τους. Το επόμενο παιχνίδι με τίτλο "Γίνε συντηρητής" προτείνει στα παιδιά να χρησιμοποιήσουν ένα ομαίωμα του λίθου με το οποίο έχει γίνει ο καθαρισμός των λίθων. Στο παιχνίδι "Συνθέτω τη δυτική ζωφόρο" τα παιδιά προσπαθούν να βρουν τη σωστή θέση των 16 λίθων της δυτικής ζωφόρου που εικονίζουν την προετοιμασία της πομπής των Παναθηναίων.

Στα παιχνίδια με τίτλους "Ολύμπια αινίγματα: βρες τους θεούς" και "Αγώνες που έμειναν ... στα αγγεία" τα παιδιά πρέπει επίσης να αντιστοιχίσουν το κείμενο με την εικόνα.

Η ενότητα "Παίξτε με τη Ζωφόρο" εκτός από τα βίντεο που ήδη αναφέρθηκαν, έχει εμπλουτιστεί και με ένα animation με τίτλο "Και ξαφνικά το όλογό μου έγινε μαρμάρινο". Σ' αυτό, ένας από τους ιππείς της ζωφόρου έχει "ζωντανέψει" και καληπάζοντας, ψάχνει να βρει τη θέση του στην πομπή. Τη στιγμή ακριβώς που βρίσκεται τη θέση του ... μαρμαρώνει.

Η εφαρμογή για τη ζωφόρο του Παρθενώνα αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του έργου "Εθνικό Πληροφοριακό Σύστημα Έρευνας και Τεχνολογίας (ΕΠΣΕ+Τ)-Γ" ΦΑΣΗ, Αποθετήρια και Επιστημονικά Ηλε-

κτρονικά Περιοδικά Ανοικτής Πρόσβασης", το οποίο υλοποιείται από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, με συγχρηματοδότηση κατά 80% από την Ευρωπαϊκή Ένωση - Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και κατά 20% από το Ελληνικό Δημόσιο (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Κοινωνία της Πληροφορίας", Γ ΚΠΣ 2000-2006). Συντονιστές του έργου ανάπτυξης της εφαρμογής ήταν από την ΥΣΜΑ οι Κ. Χατζηασλήνη και Ε. Καϊμάρα και από το ΕΚΤ η Ε. Σαχίνη. Την καλλιτεχνική επιμέλεια είχε ο Κ. Αντωνιάδης, ενώ η φωτογραφική ανασύνθεση έγινε από τον Σ. Μαυρομάτη. Τεχνικός υπεύθυνος της εφαρμογής είναι ο Ν. Χούσος και υπεύθυνος προβολής και επικοινωνίας ο Μ. Προέδρου. Η ανάπτυξη της εφαρμογής έγινε από τον Γ. Κουτσούκο.

Η ζωφόρος του Παρθενώνα
<http://www.parthenonfrieze.gr/>

Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης
<http://www.ysma.gr/>

Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης
<http://www.ekt.gr>

"Ψηφιοποιήσαμε και διαθέτουμε στο Διαδίκτυο ολόκληρη τη ζωφόρο του Παρθενώνα!"

Συνέντευξη της **Κορνηλίας Χατζηασλήνη**, Προϊσταμένης του Τομέα Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης του Υπουργείου Πολιτισμού

50-70 σχολεία το χρόνο "γεύονται" τη μαγεία της Ακρόπολης των Αθηνών μέσω της μουσειοσκευής που έχει δημιουργήσει το Εκπαιδευτικό Τμήμα της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης του Υπουργείου Πολιτισμού. 'Αλλα 200 (τα 80 εκτός Ελλάδας) την έχουν αποκτήσει και τη χρησιμοποιούν μόνιμα. Τώρα, η μουσειοσκευή για την περίφημη ζωφόρο του Παρθενώνα περνά στην ψηφιακή εποχή και όλο το εγχείρημα συμβαδίζει με τους όρους της Ανοικτής Πρόσβασης στη γνώση. Η Κορνηλία Χατζηασλήνη, Προϊσταμένη του Τομέα Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης του Υπουργείου Πολιτισμού, μιλά στον Παναγιώτη Στ. Ανδριανέση για το έργο, με το πάθος νεοφώτιστου, αλλά και με τη γνώση ανθρώπου της τεχνολογίας – κι όμως, έχει σπουδάσει αρχιτεκτονική και αρχαιολογία!

Τα τελευταία χρόνια ασχολείστε ιδιαίτερα με την περίφημη ζωφόρο του Παρθενώνα – πρώτου, όμως, μας "ξεδιπλώσατε" το έργο σας, νομίζω ότι, συνδυάζοντας και τους δύο τομείς των σπουδών σας (αρχιτεκτονική και αρχαιολογία), είστε από τους πιο κατάλληλους ανθρώπους για να μας εξηγήσετε με λίγα λόγια τη σημασία του ίδιου του ναού...

Πράγματι, αναφερόμενοι στη ζωφόρο, μιλάμε για ένα καταπληκτικό έργο τέχνης, το οποίο δημιουργήθηκε πριν από 2.500 χρόνια και παρουσιάζει ένα πρωτοφανές χαρακτηριστικό: οι άνθρωποι, που εμφανίζονται επάνω στη ζωφόρο του Παρθενώνα, είναι διαφορετικοί μεταξύ τους – αυτό θεωρείται η απόλυτη έκφραση της δημοκρατίας: κάθε πολίτης έχει τη δική του προσωπικότητα! Τώρα, για τον Παρθενώνα... Είναι ένα θαυμαστό οικοδόμημα στην

αθηναϊκή Ακρόπολη των κλασικών χρόνων, τόσο για τις αναλογίες του και την αριστοτεχνική κατασκευή του όσο και για τη σοφή χωροθέτησή του επάνω στην κορυφή του Ιερού Βράχου.

Χτίστηκε μεταξύ των ετών 447- 438 π.Χ. από τους φημισμένους αρχιτέκτονες Ικτινο και Καλλικράτη, με τη γενική εποπτεία του γλύπτη Φειδία, σε δωρικό ρυθμό, αλλά και με στοιχεία χαρακτηριστικά του ιωνικού ρυθμού, όπως οι ιωνικοί κίονες που στήριζαν την οροφή του οπισθοδόμου, αλλά και η ζωφόρος. Μέσα στον σπικό (α.σ. τον κύριο εσωτερικό χώρο στους αρχαίους ελληνικούς ναούς), περιτριγυρισμένο από διάφορα κιονοστοιχεία, βρισκόταν τοποθετημένο το χρυσελεφάντινο άγαλμα της θεάς Αθηνάς Παρθένου – εξαιρετικό έργο του Φειδία. Ως αρχιτεκτόνημα, ο Παρθενώνας ήταν φημισμένος για τις ηλεγόμενες οπτικές εκλιπύνσεις ή καμπυλότητες, χάρις στις οποίες το κτήριο δεν ήταν στατικό και άψυχο, αλλά έμοιαζε σαν ένας ζωντανός οργανισμός με εσωτερική πνοή. Αυτό που τον έκανε τόσο φημισμένο σε όλο τον κόσμο, όμως, ήταν αλγουρα ο γλύπτης του διακόσμου.

Όπως η ζωφόρος...

Ακριβώς. Η ζωφόρος του Παρθενώνα είναι μία συνεχής ζώνη με ανάγλυφες παραστάσεις, που περιέφερε το επάνω μέρος του σπικού, του κυρίου ναού, μέσα από την εξωτερική κιονοστοιχεία του. Σχεδιάστηκε στο σύνολό της από τον γλύπτη Φειδία, που είχε και τη συνοδική εποπτεία της κατασκευής του ναού και του διακόσμου του, αλλά εκτελέστηκε από τους μαθητές του Αγοράκριτο, Αλικαμένη, Κρησίδη κ.ά. Αποτελείτο από λίθους διαφόρων μεγεθών συνοδικού μήκους 160μ, ύψους 1,02 μ. Το θέμα για την κάλυψη μιας τόσο μεγάλης μήκους αλλά στενής επιφάνειας έπρεπε να είναι πολυπρόσωπο και ως τέτοιο θεωρήθηκε ότι ήταν κατάλληλη μια πομπή.

Στη ζωφόρο, λοιπόν, απεικονίζεται η πομπή προς την Ακρόπολη που γινόταν κατά τα Μεγάλα Παναθήναια, τη γιορτή προς τιμήν της θεάς Αθηνάς. Σημειώστε πως η πομπή ήταν το κυριότερο μέρος της εορτής των Μεγάλων Παναθηναίων προς τιμήν της θεάς Αθηνάς, πομπή που γινόταν κάθε τέσσερα χρόνια, στις 28 του μήνα Εκατομβραίων (Ιούλιο-Αύγουστο) -15 Αυγούστου, στο σημερινό ημερολόγιο-, με αγώνες, θυσίες και την προσφορά στο άγαλμα της θεάς ενός πέπλου, τον οποίο ύφαιναν, επί εννέα μήνες πριν, οι εργαστίνας (α.σ. καπέλλες από ευγενείς οικογένειες), και τον κεντούσαν με παράσταση της Γιγαντομαχίας. Εικονίζονταν περίπου 378 ανθρωπίνες και θεικές μορφές καθώς και περισσότερα από 200 ζώα, κυρίως άλογα. Ομάδες ιππέων και αρμάτων καλύπτονται το μεγαλύτερο μέρος της ζωφόρου.

Ακολουθεί η πομπή της θυσίας, με τα ζώα και τις ομάδες ανδρών και γυναικών που φέρουν ιερά τελετουργικά σκεύη και προσφορές. Στη μέση της ανατολικής πλευράς, πάνω από την είσοδο του ναού, εικονίζεται το αποκορύφωμα του πολυήμερου εορτασμού των Παναθηναίων, στο τέλος της πομπής, η παράδοση του πέπλου, του δώρου των Αθηναίων στο ήπιατρικό "διοπετές ξόανο" της θεάς. Αριστερά και δεξιά εικονίζονται καθιστοί οι δώδεκα θεοί του Ολύμπου. Επειδή το ύψος της ζωφόρου είναι δεδομένο, οι καλλιτέχνες χρειάστηκε να αποδώσουν τις μορφές σε διάφορα μεγέθη και στάσεις: έτσι άλλοι παρίστανται στο έδαφος, άλλοι ιππεύουν, άλλοι είναι όρθιοι, άλλοι ηπιδούν στο όρμα, ώστε να χωρέσουν στον περιορισμένο χώρο της ζωφόρου. Χαρακτηριστικά είναι η σμίχρυση των αλόγων και το μεγαλύτερο μέγεθος των θεών που εικονίζονται καθιστοί στην ανατολική πλευρά.

Εσείς, λοιπόν, στην Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης, βαλλθήκατε να αποκαταστήσετε, με όλα τα σύγχρονα τεχνικά μέσα, τη ζωφόρο.

Ναι, είναι ένα από τα μεγαλύτερα προγράμματα της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης, στην οποία ανήκω. Αποξηλώθηκε η δυτική ζωφόρος από το ναό και μεταφέρθηκε στο Μουσείο της Ακρόπολης. Έγινε τεράστια έρευνα, με την οποία βρέθηκε ο καλύτερος τρόπος για να καθαριστεί, με ακτίνες λέιζερ – και

αυτό έγινε με απόλυτη επιτυχία. Σημειώστε πως το ειδικό αυτό νέο λέιζερ αναπτύχθηκε σε συνεργασία με το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ) της Κρήτης και συνδυάζει τις υπέρυθρες και τις υπεριώδεις ακτινοβολίες με έναν διαφορετικό τρόπο. Έτσι καταφέραμε και καθαρίσαμε τη ζωφόρο από τη ρύπανση που οφειλόταν σε διάφορους παράγοντες, κυρίως στην αιθάλη.

...και μεσοδήλησε και η πυρκαγιά στο ναό...

Ναι, δυστυχώς, μια μεγάλη πυρκαγιά στον Παρθενώνα, μάλλον κατά τα τέλη του 4ου μ.Χ. αιώνα, έβλαψε και τη ζωφόρο – δεν ξέρουμε ακριβώς σε ποιο βαθμό. Αργότερα, κατά τη μετατροπή του μεγάλου ναού σε εκκλησία, πιθανότατα στο διάστημα μεταξύ 450-550 μ.Χ., το κεντρικό τμήμα του ανατολικού αετώματος και τμήμα της ζωφόρου της ανατολικής πλευράς αφαιρέθηκαν. Κατόπιν, ίσως κατά τον 12ο αιώνα, αφαιρέθηκαν έξι λίθοι της ζωφόρου προκειμένου να δημιουργηθούν ισάριθμα παράθυρα, τρία σε κάθε μακρά πλευρά του κτηρίου, το οποίο εξακολουθούσε να λειτουργεί ως εκκλησία. Το 1458, με την κατάληψη των Αθηνών από τους Τούρκους, ο Παρθενώνας μετατράπηκε σε τζαμί. Το 1674 ο ζωγράφος Jacques Carrey, συνοδευόμενος στην Αθήνα τον Γάλλο πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη C.F. Olier μαρκήσιο de Nointel, σχεδίασε με μεγάλη ακρίβεια τη γλυπτή. Αυτό είναι πολύ σημαντικό για τους ερευνητές, γιατί έτσι σώθηκαν σχέδια γλυπτών που έχουν χαθεί. Σήμερα σώζονται αυτά της ανατολικής, της δυτικής και τμημάτων των μακρών πλευρών της ζωφόρου.

Αλλά η μεγάλη καταστροφή στον Παρθενώνα έγινε κατά το διάστημα του βενετοτουρκικού πολέμου και της εκστρατείας του F. Morosini στην Αθήνα.

Σωστά. Το 1687, από την έκρηξη που έγινε τότε, καταστράφηκε μεγάλο μέρος της ζωφόρου των μακρών πλευρών του ναού και έγιναν ανενανόρθωτες ζημιές στους λίθους που παρέμειναν στη θέση τους, όπως και σε αυτούς που έπεσαν στο έδαφος. Επιπλέον, "άνοιξε" έτσι και ο δρόμος της διαρπαγής... Στα μέσα του 18ου αιώνα, πάντως, οι άγγλοι αρχιτέκτονες J. Stuart και N. Revett έκαναν για πρώτη φορά ακριβή αρχιτεκτονικά σχέδια του ναού, των γλυπτών και φυσικά όσων κομματιών της ζωφόρου είχαν σωθεί στις θέσεις τους. Και στα πρώτα χρόνια του 19ου αιώνα, ο βρετανός πρεσβευτής στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, λόρδος Elgin, αφαίρεσε από τον ερειπωμένο Παρθενώνα όσα γλυπτά μπόρεσε, ανάμεσα στα οποία ήταν και αγκόνια μέτρα της ζωφόρου. Οι λίθοι πριονίσθηκαν στο πίσω μέρος, έτσι ώστε να μειωθεί το βάρος τους και να διευκολυνθεί η μεταφορά τους. Είναι τα γνωστά ως "Ελγίνεια" μάρμαρα, τα οποία σήμερα βρίσκονται στο Λονδίνο και εκτίθενται στο Βρετανικό Μουσείο.

Φτάνουμε, λοιπόν, στο τμήμα της ζωφόρου που έμεινε στη θέση του επάνω στον ναό.

Ναι, το δυτικό – σε μήκος περίπου είκοσι μέτρων. Η ταχεία διάβρωση του μαρμάρου στην ύπαιθρο και στη βροχή για αιώνες, έκανε απολύτως αναγκαία την αποσυναρμοδότηση του τμήματος αυτού το 1993 και τη μεταφορά του στο Μουσείο της Ακρόπολης. Σήμερα, στο Μουσείο της Ακρόπολης, έχουμε για πρώτη φορά τη δυνατότητα να δούμε σωστά τη ζωφόρο του Παρθενώνα. Η τοποθέτησή της σε ανάλογη θέση με αυτήν που είχε επάνω στο μνημείο, δηλαδή γύρω από τον σπικό του ναού και ο συνδυασμός πρωτότυπων λίθων και αντιγράφων δίνει τη δυνατότητα για την καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου της ζωφόρου.

Και μετά την αποκατάσταση, ακολούθησε η προσπάθεια για τη δημιουργία των προγραμμάτων για παιδιά – αλλά και για μεγάλους, φαντάζομαι.

Μα βέβαια και για μεγάλους! Η ομάδα μας αποτελείται από εμέ-

να και από άλλες τρεις αρχαιολόγους, τις Ε. Καϊμάρα, Α. Λεοντή και Σ. Παράσχου. Ξεκινήσαμε μια σειρά από εκπαιδευτικά προγράμματα. Δημιουργήσαμε παιχνίδια, μουσειοσκευές τα ονομάζουμε – μία μουσειοσκευή μας έχει θέμα ακριβώς τη ζωφόρο του Παρθενώνα. Τότε, χρειάστηκε να “φτιάξουμε” τη ζωφόρο – να συνθέσουμε όλη τη ζωφόρο. Ο σπουδαίος φωτογράφος των έργων της Ακρόπολης, Σωκράτης Μαυρομαμάς, τράβηξε πάνω από 400 φωτογραφίες και χρειάστηκε τέσσερα χρόνια, για να μπορέσει να κάνει αυτή την τόσο δύσκολη σύνθεση της παράστασης της ζωφόρου – και των 160 μέτρων! Φανταστείτε ότι υπήρχαν πολλά κομμάτια, τα οποία δεν ήξερες πού ακριβώς πρέπει να τοποθετηθούν – λίγο πιο πάνω, λίγο πιο κάτω... Για όσα τμήματα υπήρχαν τα σχέδια του Carrey η δουλειά ήταν λίγο ευκολότερη, αλλά αυτό δε μπορούσε να γίνει σε όλη τη ζωφόρο. Όταν έφτασε στο τέλος, τότε καταλάβαμε όλοι μας γιατί τόσα χρόνια δεν το είχαν κάνει άλλοι πριν από μας!

Και μην ξεχνάτε πως επί 200 χρόνια οι σπουδαιότεροι ερευνητές της αρχαιολογίας έχουν ασχοληθεί με τη ζωφόρο του Παρθενώνα, αφού πρόκειται για ένα αφηγηματικό γλυπτό υψηλότερης ποιότητας και μεγάλης ποικιλίας, προερχόμενο από μια άριστη εποχή - με όλα όσα αντιπροσωπεύει ο Παρθενώνας. Το μεγάλο πρόβλημα ήταν πώς θα κατόρθωναν να... βάλουν σε λογαριασμό τόσες πολλές φωτογραφίες – πού θα τις έβαζαν; Ακόμη και σε κλίμακα 1:20 αν δούλευαν, χρειαζόνταν... τραπέζι μήκους οκτώ μέτρων, για να γίνει επιτόπι μια συνολική εικόνα όλων των φωτογραφιών! Όταν, λοιπόν, εμείς, με τη βοήθεια της τεχνολογίας, φυσικά, τελειώσαμε τη δουλειά αυτή, και βάλουμε μέσα στη βαλίτσα της μουσειοσκευής “ολόκληρη” τη ζωφόρο, τότε συνειδητοποιήσαμε πως οφείλαμε να δώσουμε τη δυνατότητα στα παιδιά και σε όλους, φυσικά, να δουν ολόκληρη τη ζωφόρο!

Συνεργαστήκαμε, λοιπόν, με το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ) και δημιουργήσαμε ένα CD-ROM, το περιεχόμενο του οποίου το ΕΚΤ το ανέβασε αμέσως και στο Διαδίκτυο. Θεωρώ πως αυτό το αποτέλεσμα ήταν η κορυφαία στιγμή της δικής μας δουλειάς – η δημοσιοποίηση ακριβώς αυτής της εργασίας μας. Έχουμε πολύ κόσμο που μας παρακολουθεί όλη αυτά τα χρόνια, αλλά τίποτα δεν μπορεί να συγκριθεί με το Διαδίκτυο! Και αυτή η online δημοσιοποίηση πραγματικά κινείται απολύτως στο πνεύμα της Ανοικτής Πρόσβασης – δεν ζητήσαμε ποτέ δικαιώματα! Και από τότε που ανέβηκε στο Διαδίκτυο (πριν από έξι χρόνια) εμφανίζεται σχεδόν πάντοτε πρώτη στο Google – μόλις αναζητήσει κάποιος πληροφορίες με τον όρο “ζωφόρος”.

Πραγματικός άθλος – ειδικά η δουλειά που κάνετε με τις φωτογραφίες!

Νομίζω να. Ξέρετε, ψηφιοποιήσαμε όλες τις φωτογραφίες της ζωφόρου σε άριστη ανάλυση, έτσι ώστε ερευνητές απ'όλο τον κόσμο (αρχικά με το CD-ROM κι ύστερα μέσω Διαδικτύου) να μπορούν να διακρίνουν και την παραμικρή λεπτομέρεια. Εκτός των άλλων, διευκολύνουμε έτσι και τα μαθήματα για τη ζωφόρο, στα πανεπιστήμια. Πρόκειται, ουσιαστικά, για ένα καινούργιο εργαλείο, το οποίο πραγματικά θα οδηγήσει στην παραγωγή νέας έρευνας και μελέτης. Οι επιστήμονες πλέον είναι σε θέση να ξεκινήσουν νέες προσπάθειες έρευνας, έχοντας ήπιμένο το πρόβλημα της εικόνας της ζωφόρου.

Και πριν από ένα χρόνο ξεκινήσατε ένα καινούργιο πρόγραμμα...

Με την πείρα της πρώτης εφαρμογής, θελήσαμε να κάνουμε το έργο ακόμη πιο ελκυστικό και να το συμπληρώσουμε με όλα τα νέα δεδομένα. Η νέα εφαρμογή αυτή ολοκληρώθηκε πρόσφατα και βρίσκεται πλέον στο Διαδίκτυο στη διεύθυνση www.parthenonfrieze.gr. Την καλλιτεχνική επιμέλεια της εφαρμογής είχε ο Κ. Αντωνιάδης, ενώ ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη της εφαρμογής έγινε από τον Γ.

Κουτσούκο. Τώρα, λοιπόν, μιλάμε για την ψηφιοποίηση της μουσειοσκευής, που σας ανέφερα προηγουμένως, στην ελληνική και αγγλική γλώσσα. Γιατί, μην ξεχνάτε, πως το ενδιαφέρον για τη ζωφόρο του Παρθενώνα είναι διεθνές και πολύ ζωντό. Ήδη από τις αρχές του 20ού αιώνα αντίγραφο της κατασκευάστηκαν και στέλλονται από τότε μεγάλα και σπουδαία μουσεία σε όλο τον πλανήτη – Πούσβιν (Ρωσία), Σχολή Καλών Τεχνών και Βερσαλλίες (Γαλλία), Corcoran Gallery of Art (ΗΠΑ) κ.ά.

Στην εφαρμογή έχει προστεθεί μία νέα ενότητα, που περιλαμβάνει μια σειρά παιχνίδια, ένα από τα οποία έχει το εξής θέμα: ρωτάμε τα παιδιά αν θέλουν να... καθαρίσουν τη ζωφόρο! Του εξηγούμε τις μεθόδους και τα υλικά και κατόπιν τους δείχνουμε πώς ακριβώς έγινε ο καθαρισμός της ζωφόρου του Παρθενώνα. Προσπαθούμε να κάνουμε τα παιδιά να καταλάβουν πως η ζωφόρος είχε χρώμα, να ξεχωρίσουν τα κεφάλια των ανθρώπων που απεικονίζονται στη ζωφόρο, και να ενημερωθούν για τα ενδυμάτα τους, να γνωρίσουν τους θεούς, να μάθουν στοιχεία για τα Παναθήναια, να δουν την πολεμική ενδυμασία και να αντιληφθούν την “κίνηση” των αθλών. Όλα αυτά, φυσικά, μέσα από το παιχνίδι – η μάθηση έρχεται με τη βοήθεια του παιχνιδιού! Με το έργο αυτό προχωρούμε από την παραδοσιακή μουσειοσκευή στην “ηλεκτρονική” μουσειοσκευή – την e-μουσειοσκευή! Χρησιμοποιούμε όλα τα σύγχρονα μέσα που μας δίνει η τεχνολογία και είμαστε πολύ χαρούμενοι και ικανοποιημένοι.

Ακούγοντάς σας, κυρία Χατζησαϊλάνη, να μιλάτε με τόσο πάθος για τη δουλειά που κάνετε, αλλά και να εκθειάζετε τα σύγχρονα τεχνολογικά εργαλεία, ανρωτιέμαι πώς ορισμένοι εξακολουθούν ακόμη και σήμερα να κραυγάζουν διάφορα περί “απομόνωσης και αποξένωσης των ανθρώπων μεταξύ τους εξαιτίας της τεχνολογίας”. Τι έχετε για όλα αυτά;

Καθόλου δεν συμφωνώ! Είμαι αρχιτέκτων και αρχαιολόγος. Πιστεύω ακράδαντα πως το μέλλον είναι το Διαδίκτυο και η τεχνολογία γενικά. Έχουμε εντελώς διακριτούς ρόλους, άνθρωποι της τεχνολογίας και άνθρωποι των ανθρωπιστικών επιστημών. Η συνεργασία όλων είναι απαραίτητη. Απλώς, στην αρχή υπήρξαν ορισμένες στιγμές που τραυμάτισαν την αγαστή σχέση ανάμεσα στους δύο “κόσμους”: τα πρώτα προγράμματα που κυκλοφόρησαν τα έφτιαξαν άνθρωποι της πληροφορικής, δίχως να έρθουν σε επαφή με τους επιστήμονες της “άλλης” πλευράς, με αποτέλεσμα να καθούν χρήματα, αλλά και να δημιουργηθεί μια “αντιπαλότητα”.

Όπως γνωρίζετε, το καλό προϊόν αποδεικνύεται καλό, όταν περάσουν κάποια χρόνια και εξακολουθήσει να “ζει” και να λειτουργεί – αλλά ποιος ενδιαφέρεται για το μέλλον; Στην αρχή, λοιπόν, υπήρξαν ορισμένοι, που έλεγαν π.χ. “τι τους θέλουμε τους αρχαιολόγους, το φτιάχνουμε μόνοι μας – το παν είναι η τεχνολογία!”. Εκεί υπήρξε ένας “τραυματισμός” στη σχέση των δύο πλευρών, αλλά σήμερα νομίζω ότι αυτά έχουν ξεπεραστεί.

Πιστεύω πολύ στην Ανοικτή Πρόσβαση. Ανήκω στη γενιά των μεγαλύτερων ανθρώπων, που δεν τα καταφέρνει πολύ καλά με την τεχνολογία, αλλά υποκλίνομαι μπροστά σε ό,τι πραγματοποιείται σήμερα μέσω αυτής – πιστεύω ότι μετά τον Γουτεμβέργιο, το Διαδίκτυο είναι η επόμενη επανάσταση στη γνώση. Οι δυνατότητές του είναι απίστευτες! Απλώς, το μεγαλύτερο πρόβλημα του Διαδικτύου είναι να ξεχωρίσει τα καλά από τα άχρηστα και ακριβώς στο σημείο αυτό πιστεύω πως η φερεγγυότητα του εκάστοτε φορέα της Ανοικτής Πρόσβασης είναι το πιο κρίσιμο σημείο – δηλαδή οι χώροι, όπου θα “αποθηκεύεται” η γνώση, καθώς και ο τρόπος διαχείρισής της. Θεωρώ πως όλοι οφείλουμε να είμαστε κατηγορηματικοί σε αυτό: να διατηρήσουμε την ποιότητα και να τη διαφυλάξουμε ως κόρη οφθαλμού, δίνοντας, φυσικά, παράλληλα, σημασία και στο να κάνουμε ελκυστική και γοητευτική την πληροφορία – ειδικά στον τομέα των ανθρωπιστικών επιστημών, ο οποίος στις μέρες μας δεν βρίσκεται και στην καλύτερη περίοδό του.